

DÜNYA BİBLİYOGRAFYA KAYNAKLARI

M. TÜRKER ACAROĞLU

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürü

MALCLÈES, L [ouise] - N[oëlle]: — *Les Sources du travail bibliographique*. Préface de Julien CAIN, . . . Tome I : Bibliographies générales. Tome II : Bibliographies spécialisées.—Genève, E. Droz; Lille, Giard, 1950 - 1952. 2 tomes en 3 volumes in-8° , XVI-364+IX-954 p.

Bu ciddî ve ilmî eserin müellifi, Paris (Sorbonne) Üniversitesi Kütüphanesinde uzman (conservateur)dır. Fransa'da ilk defa olarak burada kurduğu Bibliyografya Salonunun 1932-den bu yana başında bulunmaktadır. Mlle Malclès, Fransa Yüksek Kütüphanecilik Okulunda ve Dokümantasyon Teknikleri Devlet Enstitüsünde uzun yıllardan beri birçok kütüphaneci ve dokümantalist nesillere yeni ve eski bibliyografyalar hakkında dersler vermiş ve vermektedir. Bu kütüphaneciler ve dokümantalistlerden bâzısı daha sonra bibliyografya alanında gerçek birer uzman olmuştur. Maruf bibliyografya profesörünün son iki yıllık derslerini, meslek hayatını ve çalışmalarını Paris'te pek yakından takibetmiş biri sıfatıyla çok mühim olan eseri üzerinde durmak isteriz.

Herşeyden önce, eserin takdim tarzı ve baskısı çok güzeldir. Bibliyografya kaynaklarının İsviçreli editörü Mlle Droz, bu esere çok itinalı bir "présentation" vermiş. Müellifin didaktik olma kararının gerçekleşmesinde matbaa harfleri tam mânasiyle rollerini oynamış. Yüksek öğretime ve bibliyografya araştırmalarına tahsis edilmiş öyle bir el kitabı karşısındayız, ki etüt kütüphanelerindeki kütüphanecilerle kütüphanecilik ve bibliyografya hocaları, âlimlerle kitapseverler ve aydınlar kıymetli malûmatı, çeşitli dâvalara cevap veren tafsilâtı burada bulabilirler.

Bizim Türkiye'de, maalesef, kendi dilimizde bu ayarda bir eserimiz yok ! Fransa'da da böyle yüksek kaliteli bir elkitabına ilk defa olarak rastlanıyor. Hattâ dünyada bu çapta eserlerin çıkışı pek ender oluyor, denebilir. Üç çeyrek asırda yardımcı bir bilim seviyesine yükselen ve "dokümantografya"nın - müellifin kullandığı kelimeyi aynıyle alıyoruz - gelişmesine muvazi olarak müstakil bir disiplin ol-

mağa yüz tutan bir teknik bilgiyi mesleğin ötelinde de ilerletebilen bu eser, bibliyografyayı bütün zenginliğiyle göstermekte, her repertuarı kendi hususi iklimine ve yerli yerine koymakta, çokluk tarafsız olan hükümler vermekte bulunmasıyla de ayrıca takdire değer.

Kitapta bu disiplinin felsefesini, yani bibliyografya anlayışını da buluruz. Birinci cildin "Giriş" bölümünde şunları okuyoruz : "Bibliyografya kılavuzları hazırlayanlara, şimdiye kadar yol gösterici, ilham verici bir tek fikir aşılammıştır; okadar, ki yarım asırdır, bu kılavuzlar yollarını hep tek başlarına çizmişlerdir. . . Keza gerçekleşmiş olan eserler de nispetsiz, ahenksiz, birbirini tutmaz şeylerdir" (s. 17). Bibliyografya elkitapları elân bir tek müellifin eseri olsa bile, "milletlerarası bibliyografyalar, eski evrensel bibliyografyalar gibi yalnız bir müellifin eseri olmaktan çıkmıştır" (s. 35).

Yakın zamanda büyük kütüphanelerde vücuda getirilen Bibliyografya Salonlarının rolü ne olmuştur ? Mlle Malclès bunun bir istihale rolü olmuş olduğunu söyler (s. 23). Bunun meslek için bir lâboratuvar rolü oynamış bulunduğunu da biz ilâve edelim. Millî kütüphanelerin, hele satış için çok sayıda basılan kitap, periyodik ve diğer dokümanları Derleme yoluyla topluyorlarsa, kendi koleksiyonlarına giren "bibliyografya vasıtaları" nı umuma haber vermek gibi bir vazifeleri de vardır. Bibliyografya Salonlarının, bilhassa Millî Bibliyografya Servislerinin rolü burada görülür. Yeni çıkan bibliyografya vasıflı yayımları araştırıp başlıklarını neşretmekten millî kütüphaneler muaf tutulmuş değildir. Paris Millî Kütüphanesi'nin "Bulletin de Documentation bibliographique" i bu zarurettten doğmuştur. Fransa da dahil, birçok memleketlerde ve bu arada Türkiye'de henüz kanuniyet kesbetmemiş olmakla birlikte, bu zaruret bize en az Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu kadar mübrem görünmektedir. Türkiye Millî Bibliyografya ve Dokümantasyon Enstitüsü'nü bir nizam altına alacak olan kanun bir an önce çıkmalıdır, demek istiyoruz. Milletlerarası Fikrî İşbirliği Enstitüsü'nden sonra Unesco'nun bibliyografya işlerine müdahalesi daha mükemmel bir milletlerarası teşkilâta varmak içindir. Bibliyografya şebekesi eski Bruxelles Bibliyografya Enstitüsü'nün repertuarı şeklinde olacak değildir. Bu, daha fazla, genel bir yönetme ve haber alma merkeziyle işbirliği yapan bir menzil şeklinde olacaktır. "Her devir ve menşeden kitapların hüviyetini tayin ve tespit için ideal devir, şüphesiz, A-dan Z-ye kadar basılmış, büyük başkent kataloglarının Bibliyografyalar Salon-

larında herkesin emrine âmade bulunacağı devir olacaktır. Varılacak ilk hedef bu katalogların belli bir tarihe, meselâ 1900-c, kadar kitap istihsalinin bütününe içine almaktır” (s. 79, not).

Esasen, millî kolektif kataloglar büyük bibliyografya ve katalog salonlarında buluşurlar. Misal olarak, Paris Millî Kütüphanesi’nde herkese açık bulunan kolektif katalogları, bilhassa İspanyolca kitapların katalogunu gösterebiliriz. “Institut hispanique, Paris kütüphanelerinde bulunan İspanyolca eserlerin bir kolektif katalogunu hazırlamak teşebbüsüne girişmiştir “(s. 107). Mlle Malclès’in dilekleri, bâzan münakaşa edilemez derecede müstacel programlar halindedir. Meselâ, periyodikler için resmî bir yıllık “chliyetli bir müessesece hazırlanmalı, bir yandan yılın devam eden, öte yandan kapanan periyodiklerini muntazaman tanıtmalıdır.”

Mlle Malclès, özel bir teknik olarak tarif ettiği bibliyografyayı eserinin tâ başında (s. 4) dokümantografyadan dikkatle ayırdeder. “Yazma olsun, basma olsun, her doköman bir yandan arşivcilik, öte yandan bibliyografya gibi hudutlu iki alandan birine bağlıdır. Fakat, hudutları henüz kesinleşmemiş bâzı sahalara ait olan pek çok doküman da vardır. Bunlar :

ikonografik dokümanlar (portre, desen, gravür, estamp, afiş, fotoğraf, harta, plân, film v. b.),

plâstik dokümanlar (mühür, sikke, madalya, jeton v. b.),

fonik dokümanlar (plâklar v. b.) dır.

“Her ne kadar birbirine bağlı ve bitişik gibi görünürse de bu çeşitli alanlar müstakildir ve dokümantografya denilen geniş bir saha teşkil eder. Başkaca bir deyişle, dokümantografya, her cins, her türlü dokümanın müşterek köküdür. Şimdiden sağlam iki dal : yazma ve basma dokümanlara ait dallar bu tek kütükten çıkıp uzuyor. Küçük-lü-büyük-lü bâzı dallar elân her istikamette sürüyor, büyüyor. Bu istikametleri birbirine karıştırmak doğru değildir.

“O halde, yalnız metin yayımlarını değil, fakat okonografik, plâstik ve başka çeşit dokümanları da ihtiva eden *bütün millî bibliyografyalar artık birer bibliyografya olmaktan çıkarak birer dokümantografya olurlar.*”

Daha ileride Mlle Malclès bu fikrini ustaca genişletir. “Periyodiklerin taranması, makaleler bibliyografyası” adlı XII. bölümün “Dokümantasyon ofisleri” başlıklı 5. maddesinde şunları okuruz :

“Dokümantografya denilen yeni bir ilmin doğmasına sebep olan İhtisas Dokümantasyon Merkezleri ve Ofislerinin zamanımızda kuruluşu ve şaşırtıcı bir hızla inkişafı görülmektedir. Dokümantografya muhtevası ileriye götürülmüş, yürüyüşü hızlandırılmış bibliyografyadan başka birşey değildir. Bibliyografya hâdiseleri uzaktan tâkibeder, dokümantografya ise hâdiselerin adım adım peşindedir, denebilir. Yeni Merkezlerin vazifesini bu düstur gayet güzel anlatır. Bu vazife, dokümanları vücuda gelir gelmez yaymaktan ibarettir. Bu vazife için birkaç aylık bir hareket serbestliği zarurudur. Her dilden ihtisas periyodiklerinin toplanması, bunlardaki makalelerin taranması, muhtemel olarak bir seçme yapılması, kritik analizler veya haşiyeler ilâvesi : işte Merkezlerin faaliyetlerinin gayesi bunlardır” (s. 268).

Az önce, müellif bize şunu da söylemişti (s. 266) : “Tesirli bir şekilde tevsik etmek (documenter); haber alma ritmini istihsal ritmine ayarlamak istemek demektir, periyodiklerin dipdiri maddesini kısa zamanda keşfetmek, derlemek, tahlil eylemek demektir. Tamamlanmış sentezler olarak kitaplar daha sonra meydana çıkar. Bu gayeye, çok ileri götürülmüş bir ihtisastan başka bir şeyle varılamaz : müesseselerin, teşhizatın, teknik ve teknisyenlerin ihtisası bunun için elzemdir. Böylece ilk işletme, doktrini ve metotları bulunan bir ilmî çalışma seviyesine yükselmiş olur.”

V. bölüm, “Kütüphanelerin basılmış katalogları” başlığını taşır. Basılmış katalog ne demektir ? Bunun orijinal şekli nedir ? Fiş üzerine kataloglar, tertip ve katalog, sistematik ve analitik kataloglardan sonra büyük kütüphanelerin basılmış kataloglarına geçen müellif bunların bibliyografyalara benzerliğini anlatmakta, Fransız ve diğer milletlerin kütüphanelerinin basılmış kataloglarına ait bibliyografyayı vermekte, Paris Millî Kütüphanesi kataloglarının basım tarihçesini nakletmekte ve bunların başlıcalarının kronolojik tablosunu çizmekte, nihayet Londra, Berlin ve Washington millî kütüphanelerinin kataloglarını tarif ve tasvir etmektedir (s. 74-100).

Tafsilâta girdikçe Mlle Malclès'i daha çok övmek gerekiyor. Bugüne kadar yapılmamış olan kronolojik sıralamalar için müellif ne kadar değerlendirilse azdır ! Millî bibliyografyaları, hassaten Fransız millî bibliyografyasını topluca pek takdire değer bir şekilde tertip ve takdim eden Mlle Malclès, burada tam mânasiyle kendi alanında bu-

lunduğu, ustalığını asıl burada en yüksek derecesinde gösterdiği anlaşılıyor (s. 120-138).

Almanya, İspanya, Lâtin Amerika, Birleşik Amerika, İngiltere, Avustralya, İtalya, Skandinav memleketleri ve İsviçre'den sonra Balkan ülkelerine (bu arada Türkiye) ve Sovyetler Birliğine geçilebileceği yerde, araya Ansiklopedileri, Biyografyaları ve Periyodikleri sıkıştırmak, bize biraz garip göründü. Daha garibi de kitaba, kütüphanecinin teknik sözlüklerine ve editöre ait özel ansiklopedilerin, genel ansiklopedilerin hemen ardından değil de eserin en sonunda indeksten önce verilmesidir ! Bu aksaklık bir yana, eserin genel düzeni iyidir.

Mlle Malclès Polonya, Çekoslovakya ve Türkiye'yi Balkan memleketlerinden saymaktadır. I. ciltte bir tek sayfalık yer işgal eden Türkiye (s. 296-297) bölümünde müellif ancak yeni harfli genel bibliyografyalarımızın künyelerini vermekle yetinmiş, daha eski bibliyografyalar için de G. Schneider'in "Handbuch"una bakılmasını tavsiye etmiştir. Geçmişe ait Türk millî bibliyografyası olarak "Türkiye bibliyografyası"nın 1928-1938 yıllarındaki resmî ve hususi neşriyatımızı içine alan iki kümülâtif cildi zikredilmiştir. Bunları hazırlayan Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğümüzün adını müellif kendi anadiline (Régie du Dépôt Légal de Turquie) olarak kolayca çevirebileceği yerde (Direction des Collections d'imprimés, manuscrits et gravures) diye tuhaf bir müessese adı yaratmaktadır. Can Oktay'ın 1935-1945 Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayımları bibliyografyasından sonra, ciddî bir bibliyografya değeri taşımayan 1947 tarihli "Klâsik eserler listesi"nin verilmiş olması müellifin bu listeyi görmeden kaydettiği intibamı uyandırıyor.

Cari millî bibliyografyamız olan "Türkiye bibliyografyası" hakkında ancak "1934-ten beri yıllık (!), 1949-dan beri üç aylıktır" demesi, fakat bunun 1934-1938 yılları arasında ilkin altı aylık, 1939-1943 yıllarında üç aylık, 1944-1948 yıllarında aylık ve nihayet 1949-dan bu yana tekrar üç aylık olarak çıkmış ve çıkmakta bulunmuş olduğunu kaydetmemesi ve hele tasnif şeklinde dair tek kelime söylememesi çok mühim bir eksikliklerdir.

Bizde genel ansiklopedi olarak sadece "İnönü ansiklopedisi"nin 3 cildi bulunduğu haber verilmiştir. Fakat daha önce ve sonra yayımlanan "Hayat ansiklopedisi" (10 cilt, 1932-1936) ile "Resimli yeni lûgat ve ansiklopedi" (5 cilt, 1949-1953) unutulmuştur.

Genel biyografya olarak da yalnız "Türkiye teracim-i ahval ansiklopedisi" (ki ilmî değeri şüphelidir) zikredilmiş, fakat rahmetli İbrahim A. Gövsa'nın "Meşhur adamlar" (4 cilt, 1933-1938) ve "Türk meşhurları ansiklopedisi" (1947-1948) adlı mühim biyografya eserleri hiç anılmamıştır.

"Kütüphanelere dair kitap" başlığı altında da Adnan Ötüken'in "Bibliyotekçinin elkitabı"nın 1948-de çıkmış olduğu zikrediliyor, fakat bunun iki cilt ve birinci cildinin 1947 tarihli olduğu kaydedilmiyor.

Türkiye bölümünün bu haliyle ne kadar noksan, yanlış ve zayıf kaldığını ayrıca belirtmeğe, bilmem, lüzum var mı? Eğer Balkanlı olarak sayılan diğer memleketler ve Sovyetler için yapıldığı gibi, Türkiye bölümünün hazırlanması da mütehasıs bir kimseye havale edilmiş olsaydı, bütün bu kusurlar bertaraf edilebilirdi.

* * *

Eserin iki ayrı kısımlık ikinci cildi "İhtisas bibliyografyaları (beşerî ilimler)" e tahsis edilmiş bulunmaktadır. Şimdi bu kısımları teşkil eden bahislerin sadece adlarını vererek, derhal Türkiye bölümüne geçmek isteriz.

I. Özel bibliyografyalar; II. Prehistorya, antropoloji, etnografya, sosyoloji; III. Genel lengüistik, lengüistik coğrafya; IV. Evrensel tarih, tarihin yardımcı bilimleri; V. Grek-Lâtin antikitesi, ortaçağ Grekçe ve Lâtincesi; VI. Ortaçağ, yeni çağ ve yakın çağ tarihi; VII. Avrupa ve Amerika milletleri tarihi, Afrika, Asya ve Okyanusya bibliyografyası; VIII. Roman dilleri : Fransız, Provans, Katalan, İtalyan, İspanyol, Portekiz, Romen dilleri ve edebiyatları; IX. Kelt dili ve edebiyatı; X. Germen dilleri : Alman, İngiliz, Amerikan, Felenk, İskandinav dilleri ve edebiyatları; XI. Avrupa'nın Hint-Avrupalı olmıyan dilleri : Fin-Ugur ve Bask dilleri; XII. Dünya ve Avrupa edebiyat tarihi, kıyash edebiyat; XIII. Dinî bilimler; XIV. Coğrafya; XV. Arkeoloji ve güzel sanatlar, müzikoloji; XVI. Hukukî, siyasi, ekonomik ve sosyal ilimler; XVII. Felsefî ilimler; XVIII. Slav ve Balkan ülkelerinin dili, edebiyatı ve tarihi : Rusya, Bulgarya, Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya, Romanya, modern Yunanistan, TÜRKİYE, Arnavutluk; XIX. Yakın-Doğu, Orta-Doğu, Uzak-Doğu.

Bu kadar geniş konulara ait bibliyografya kaynaklarını, ne kadar bilgili olursa olsun, bir tek şahsın derleyip toparlamasına imkân

hâsıl olamayacağı tabiidir. Nitekim, eserin Felemenk dil ve edebiyatı, müzikoloji ve XVIII-XIX. bölümlerinin tamamı başkalarınca, bu konulara daha derinden vâkıf olan bir, iki (Bulgarya) ve bâzan üç (Yugoslavya) şahsiyet tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye bölümüne gelince, dokuz sayfa (s. 800-808) tutan bu bölümün esasını, Paris Yaşıyan Doğu Dilleri Devlet Okulunun Türkçe şubesinden mezun ve D. S. B. diye kısaltılan Fransa Yüksek Kütüphanecilik Okulunun eski talebesi Mlle Etcheberrigaray hazırlamıştır. Paris Türk Etütleri Merkezi Kâtibi B. Ali Topçubaşı'nın gözden geçirdiği ve şu satırları yazanın Paris'te elinden geldiği kadar tamamladığı bu bölüm bir Bibliyografik girişle başlamaktadır : "Herşeyden önce, Ankara Millî Kütüphanesi Müdürü B. A. Ötüken'in birinci derece bir ehemmiyet arzeden eserini tavsiye ederiz" denildikten sonra, "Bibliyotekçinin elkitabı"nın künyesi verilmektedir. Çok şükür, burada eserin iki cilt ve birinci cildinin 1947 tarihli olduğu kaydedilerek, evvelce kitabın birinci cildinde gördüğümüz eksik tamamlanmaktadır.

"Birinci cilt kütüphanecilikten, ikincisi de bibliyografyadan bahseder. Bu sonuncunun XI. bölümü Türk bibliyografyasına ayrılmıştır. 430-445. sayfalar Türk lengüistiği ve tarihinden bâhistir. Aşağıdaki bibliyografyaları oradan aktarıyoruz" denilerek lengüistik için 1928-1942 yıllarına ait 3 ciltlik "Türk dili bibliyografyası" ile Ötüken'in "Darbimesel mecmuaları kitabiyatı" (1932); edebiyat tarihi için M. B. Yazar, İ. H. Sevük, M. N. Özön ve N. S. Banarlı'nın edebiyat tarihlerinden başka mahut "Klâsik eserler listesi" ve T. Acaroğlu'nun "Bizde Tolstoy" (1946) adlı etüdü; Türk tarihi için A. N. Kurat, A. M. Mansel, H. Melzig, F. R. Unat, S. N. Gerçek ve H. E. Eldem'in bibliyografya eserlerinden maada T. Acaroğlu'nun "Türkleri alâkadar eden Bulgar neşriyatından bir bibliyografya denemesi" zikredilmektedir.

"B. Ötüken daha sonra coğrafya, tıp tarihi, hukuk, ekonomi, fen ve tekniklere ait Türk bibliyografyalarına geçmekte, biyo-bibliyografyalara mühim bir bölüm tahsis etmektedir. Bunlar arasında S. H. Sayman'ın büyük Türk tarihçisi ve şarkiyatçısı F. Köprülü (ki 1913-34 devresi için 288 isim veriyor) ve F. Kınal'ın H. E. Eldem (ki 1947-de 62 isim veriyor) hakkındaki bibliyografyaları var. Türk profesörleri, yazarları, şairleri ve romancılarını ilgilendiren daha

birçok bibliyografyalar bunları takibetmektedir.—XI. bölüm, Türk periyodiklerinin bibliyografyalarıyla sona eriyor. Bunların en yenisi, Basın [-Yayın ve Turizm] Genel Müdürlüğünce yayımlanan F. F. Tülbentçi, S. İskit ve N. Tezel tarafından tertiplenmiş olup 1940-1945 yıllarında çıkmış 5 ciltten ibarettir : bugün Türkiye’de çıkan bütün periyodikleri, dergi ve gazeteleri inceden inceye anlatır.”

Mlle Malcèlès “Türkolojiye giriş” bahsinde “İslâm ansiklopedisi”, “Türkische Bibliothek”, I. M. d’Ohsson, H. Melzig, J. K. Birge’un eserlerini andıktan sonra, “Türk dili” bahsinde eski Türkçe için metin ve yazıt olarak V. Thomsen ve V. V. Radlov’un kitaplarını ve A. von Gabain’in gramerini zikrederek, (Orta Türkçe) için R. R. Arat, B. Atalay ve K. Grönbech’in eserleriyle “Codex Cumanicus”un künyelerini vermektedir.

Türkiye Türkçesi, yani Osmanlıcaya gelince, burada da J. Deny, R. Godel ve L. Peters’in gramerleri, Deny ve Grönbech’in lengüistik eserleri, P. Wittek ve H. Jansky’nin manüelleri kaydedilip Türk lehçelerine geçilerek von Gabain ve Radlov’un Özbekçe, Uygurca ve bugünkü Güney-Sibirya Türkçeleri üzerindeki kitapları zikredilmektedir.

Kıyaslı gramer olarak Radlov, M. Räsänen ve A. C. Emre’nin eserleri gösterilmektedir. Türkçe sözlüklerden Arap harfli Türkçe-Fransızca sözlük olarak Şemseddin Sami ve Diran Kelekyan’ın lûgatleri; Lâtin harfleriyle S. M. Alus, M. Grisard ve R. N. Darago’nun lûgatleri; eski harfli Fransızca-Türkçe sözlüklerden Ş. Sami’nin lûgati, yeni harflilerden “Resimli büyük dil kılavuzu” ile R. N. Darago’nun, L. Dildeş’in lûgatleri; Arap harfli Türkçe sözlüklerden Ş. Sami’nin kamusu ve M. Bahaeddin’in Lûgati, Lâtin harflilerden Ali Seydi’nin Lûgati, T. D. K.nun üç sözlük ve kılavuzu, J. W. Redhouse, H. C. Hony, Heuser-Şevket, D. A. Magazanik ve M. S. Mikhailov, F. de Mesgnien Meninski ve Jul. Theod. Zenker’in eserleri zikredilmektedir.

Bibliyografya olarak “Türk dili bibliyografyası” yeniden hatırlatılıp Türk edebiyatı araştırmalarına geçilmektedir. Burada M. F. Köprülü, İ. H. Sevük, A. H. Tanpınar ve M. N. Özön’ün edebiyat tarihleri, E. Saussey’nin nesir ve halk edebiyatına ait eserleri, E. J. W. Gibb ve R. N. Darago’nun şiirimize dair kitapları, A. Ötüken, M. Özgü ve T. Acaroğlu’nun yabancı dillerden Türkçeye yapılan tercümelemler hakkındaki bibliyografyaları kaydedilmektedir.

Türk tarihine gelince, Türk halklarının ilk devirler tarihi hakkındaki J. Deny, W. Barthold, P. Pelliot, R. Grosset ve F. Grenard'ın eserleri, Arap fütuhâtı için Gibb ve Barthold'un kitapları, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşuna dair H. A. Gibbons, P. Wittek ve F. Küprülü'nün etütlerine işaret edilmektedir. Osmanlı genel tarihine ait başlıca kaynaklar şunlardır : J. von Hammer-Purgstall, N. Iorga, J. W. Zinkeisen, J. M. Jouannin, A. de La Jonquière, L. Lamouche, G. Eversley, W. Miller ve Zeki V. Togan'ın eserleri. Yıkılış devri için : R. Pinon, E. Driault ve J. Ancel'in eserleri tavsiye değer; bu devir için Şark Meselesi (s. 832)ne de bakılabilir. Muasır tarihimiz hakkında J. Deny, M. Clerget, H. Melzig, Tekin Alp, W. White ve J. Savant'ın araştırmaları var. Tarih kaynakları ve vakanüvislik eserleri olarak G. Moravcsik, F. Babinger ve J. Deny'nin eserleri gösterilebilir. E. Koray, A. M. Mansel, G. Auboyneau, E. Rossi, G. Moravcsik, S. N. Özerdim ve N. V. Mihov'un bibliyografyaları da zikre şayandır.

Müellif Türkiye bölümünün sonunda "Revue - Dergiler" üzerinde duruyor. İstanbul'daki Fransız Arkeoloji Enstitüsü'nün çıkardığı "Anadolu" dergisiyle Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi dergisi ve yıllık araştırmalar dergisi, "Körösi-Csoma-Archivum", Türk Tarih Kurumu belleteni anılmaktadır. Bununla birlikte Türk tarihi, dili ve edebiyatıyla ilgili daha birçok ciddî dergiler de saymak mümkündür.

Nihayet, A. Ötüken ve T. Acaroğlu'nun beraberce hazırladıkları "İstanbul Üniversitesi yayımları bibliyografyası, 1933-1945" (1947) ile Acaroğlu'nun ancak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine ait 160 sayfası basılabilmiş olan "Ankara Üniversitesi yayımları bibliyografyası, 1926-1952" adlı eseriyle Türkiye bölümü sona ermektedir.

İşte, Türkiye'ye ait bölümün tam tafsilâtı budur. Bu kısım, müellifin öteki ülkeler ve konular hakkında nasıl bir plânla ne gibi eserleri zikrettiğine dair iyi bir fikir vermeğe de yarıyacaktır.

Eser için artık bizim söyleyeceğimiz bir söz kalmadı. Ancak, Avrupa'da bu eser üzerine yazılan "compte-rendu"lerde gördüğümüz bazı tenkid noktalarına da işaret etmeden geçmiyeceğiz.

Mme Briet'nin ihtirazi kayıtlarına göre, müellif, bazı katalog kaidelerinden hemen tamamıyla habersizdir. Meselâ, Fransızca ve İngilizcede baştaki "article"leri takibeden ilk kelimenin baş harfi dai-

ma büyük yazılmak gerekir. Bu konuda müellifin durumunu anlamak, gerçekten, mümkün olmuyor. Çünkü eserde yukarıdaki kaidenin leh veya aleyhine olarak değişmez bir durum alınmış değildir. Böylece, "The origin", "Les origines", "A philosophy of librarianship", "Les beaux livres" gibi başlıklar küçük harfle yazıldığı halde, "A Guide to Turkish area study", "L'Expansion des Turcs en Asie", "L'Empire des steppes", "The Foundation of Ottoman Empire" başlıkları büyük harfle yazılmış bulunmaktadır. Bu tenkid, daha eserin birinci cildinin çıktığı tarihlerde yapılmış olmasına rağmen, iki yıl sonra çıkan ikinci ciltte müellifin bunu hiç dikkate almamış bulunmasına şaşmamak elde değil !

Tanınmış Fransız felsefecisi Bayer'in adı I. cildin 20. ve 28. sayfalarında bir (r) fazlasiyle (Brayer) şeklinde yazılmış, buna mukabil genel indekste ne doğru, ne de yanlış şekilleri gösterilmemiştir. Keza, şu satırları yazanın adı II. cildin 870. sayfasındaki düzeltmeler (!) cetvelinde (Agaroglu) olarak yazılmış ve indekste bu gösterilmemiştir. Ötüken'in küçük adı da indekste (Adnam) şeklinde görülmektedir. Bu çeşit ufak-tefek isim hatalarının epey fazlaca olduğu anlaşılıyor.

Orta dereceden bâzı repertuvarlarla yüksek değeri haiz bir kısım repertuvarlar üzerinde aynı ölçüde durulmakta, fakat bu sonuncuların iyi ve kötü tarafları açıklanmamış olarak kalmaktadır. Halbuki bu çeşit eserler tenkidli bir takdim ister.

Fakat, bütün bunlara rağmen, Mlle Malclès'in eseri, bir usta eseridir. Bu elkitabının çıkışı Fransa'da ve dünyada büyük bir bibliyografya hâdisesi olarak kabul edilmiştir. Çok ciddî, bâzılarına göre pek nankör ve abus çehreli bir konuda böyle bir başarı sağlamak kolay değildir. Bütün eser boyunca tatlı bir sıcaklık hissediliyor. Eser okunduğu sırada hararetle bir hocalığın parıltısı olduğu daha iyi anlaşılıyor. Bibliyografya kaynaklarını yakından tanıma, sanat ve meslek aşkı, milletlerarası işbirliği duygusu... İşte, bu faydalı ve güzel kitabın hassaları! Bibliyografya hocamızı bu fevkalâde başarısından ötürü tebrik etmek, bizim için ne zevkli bir vazifedir!..

Eserin çıkacak olan III. cildi müspet ve teknik ilimlerden bahsedecektir. Bunun genel repertuvarlar, ilimlerin tarihi, matematik, astronomi, fizik, geofizik, şimi-fizik, jeoloji ve mineralojiye ait birinci bölümünü gene Mlle Malclès; kimya, biyokimya, biyofizik, nebat-

ların biyoloji ve fizyolojisi, botanik ve eczacılığa ait ikinci bölümünü Paris Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi Müdürü sayın hocam Dr. G. Garnier; hayvanların biyoloji ve fizyolojisi, zooloji, tıp ilimleri ve hijiyene ait son bölümünü de Paris Ün. Tıp Fakültesi Kütüphanesi Müdürü sayın hocam Dr. A. Hahn hazırlamaktadırlar. Bu son cildi de bir an önce elimizde görmekle pek bahtiyar olacağız.